

QUẢNG NINH PHÁT TRIỂN DU LỊCH BỀN VỮNG SAU ĐẠI DỊCH COVID-19

ĐỖ THỊ THU HUYỀN*

Du lịch bền vững (DLBV) là loại hình du lịch có trách nhiệm đang trở thành xu hướng ngày càng phát triển mạnh mẽ trên thế giới cũng như ở Việt Nam. Tại Quảng Ninh, phát triển DLBV theo hướng tăng trưởng xanh được đặt ra là chiến lược quan trọng nhằm nâng cao năng lực cạnh tranh trong quá trình hội nhập quốc tế. Điều này cũng đồng nghĩa với việc các doanh nghiệp (DN) du lịch và chính quyền tỉnh cần nâng cao chất lượng dịch vụ, đa dạng trải nghiệm, tạo thuận lợi tối đa cho du khách, nhất là sau đại dịch Covid-19 vừa qua.

1. Khái niệm du lịch bền vững

Khái niệm DLBV được nhắc đến lần đầu tiên năm 1992, tại Hội nghị về môi trường và phát triển của Liên hiệp quốc tại Rio de Janeiro (Bra-xin). Tổ chức Du lịch Thế giới (UNWTO) đã đưa ra định nghĩa: “Du lịch bền vững là việc phát triển các hoạt động du lịch nhằm đáp ứng nhu cầu hiện tại của khách du lịch và người dân bản địa trong khi vẫn quan tâm đến việc bảo tồn và tôn tạo các nguồn tài nguyên cho việc phát triển hoạt động du lịch trong tương lai. Hình thức du lịch này nhằm thỏa mãn các nhu cầu về kinh tế - xã hội, thẩm mỹ của con người, trong đó vẫn duy trì được sự toàn vẹn về văn hóa, đa dạng sinh học, sự phát triển của các hệ sinh thái và các hệ thống hỗ trợ cho cuộc sống con người”¹.

Như vậy, DLBV là du lịch giảm thiểu chi phí và nâng cao tối đa các lợi ích của du lịch

cho môi trường tự nhiên và cộng đồng địa phương nhưng không ảnh hưởng xấu đến nguồn lợi mà nó phụ thuộc vào.

Bản chất của DLBV là:

- (1) Được lập kế hoạch với 3 mục đích: lợi tức, môi trường và cộng đồng;
- (2) Thường được lập kế hoạch cùng với sự tham gia của các bên liên quan;
- (3) Định hướng đến địa phương do địa phương lập kế hoạch, (ít nhất là một phần)
- (4) Tập trung vào các kinh nghiệm giáo dục;
- (5) Bảo tồn nguồn lợi tự nhiên và đánh giá văn hóa địa phương là ưu tiên;
- (6) Có nhiều lợi tức để lại cho cộng đồng địa phương.

Hiệp hội Du lịch sinh thái quốc tế đã chỉ ra 3 hợp phần chính hay còn gọi là 3 trụ cột của DLBV².

(1) *Thân thiện môi trường*, DLBV có tác động thấp đến nguồn lợi tự nhiên và khu bảo tồn biển nói riêng; nó giảm thiểu các tác động đến môi trường (động thực vật, các sinh cảnh sống, nguồn lợi sống, sử dụng năng lượng và ô nhiễm...) và có lợi cho môi trường.

(2) *Gần gũi về xã hội và văn hóa*, không gây hại đến các cấu trúc xã hội hoặc văn hóa cộng đồng nơi mà chúng được thực hiện. Thay vào đó, DLBV bảo tồn và phát huy giá trị truyền thống địa phương.

* TS, Trường Đại học Thương mại

(3) Có kinh tế, DLBV góp phần phát triển kinh tế, tạo thu nhập công bằng, ổn định cho cộng đồng địa phương cũng như các bên liên quan khác.

2. Phát triển du lịch bền vững tỉnh Quảng Ninh

Quảng Ninh có vị trí địa lý thuận lợi, nguồn tài nguyên thiên nhiên phong phú; văn hóa đa dạng; con người cởi mở và thân thiện. Đặc biệt, nơi đây có vịnh Hạ Long đã 2 lần được UNESCO công nhận là Di sản Thiên nhiên thế giới và được vinh danh là Kỳ quan Thiên nhiên mới của thế giới, cùng với vịnh Bái Tử Long tạo nên quần thể gồm 2.077 đảo đất, đá là nguồn tài nguyên du lịch nổi bật, đặc sắc bậc nhất Việt Nam. Quảng Ninh còn có danh thắng Yên Tử và hơn 600 di tích lịch sử, danh lam thắng cảnh như: đình, chùa, đền, miếu, danh lam thắng cảnh, di sản, kỳ quan thiên nhiên thế giới và gần 3.000 hồ sơ DSVH phi vật thể là những phong tục, tập quán, trò chơi dân gian, lễ hội của hơn 20 dân tộc³.

Với những tiềm năng và lợi thế đó, Quảng Ninh đã xác định phát triển DLBV là một trong những ngành kinh tế quan trọng. Ngày 24/5/2013, Ban Chấp hành Đảng bộ tỉnh ban hành Nghị quyết số 07-NQ/TU về phát triển du lịch tỉnh Quảng Ninh giai đoạn 2013 - 2020, định hướng đến năm 2030, Nghị quyết số 02-NQ/TU ngày 05/02/2016 về phát triển dịch vụ tỉnh Quảng Ninh giai đoạn 2016 - 2020, định hướng đến năm 2030, trên cơ sở đó, tỉnh đã tập trung lãnh đạo, chỉ đạo đối với công tác phát triển du lịch.

Đến nay, trong số trên 360 DSVH phi vật thể đã được ghi nhận có nhiều di sản của đồng bào dân tộc thiểu số. Đặc biệt, thực hành Then của người Tày, Nùng, Thái ở Việt Nam mà Quảng Ninh có đại diện là Then của người Tày ở Bình Liêu đã được UNESCO công nhận là DSVH phi vật thể đại diện của nhân loại⁴. Tỉnh cũng đã chú trọng bảo tồn và phát huy giá trị các di tích lịch sử văn hóa,

di tích cách mạng, danh lam thắng cảnh; bảo tồn bản, làng truyền thống thông qua việc xây dựng làng, bản văn hóa của dân tộc Tày, Sán Chỉ (huyện Bình Liêu), dân tộc Dao (huyện Tiên Yên)... Cụ thể, xây dựng Đề án Bảo tồn và phát huy giá trị một số làng dân tộc thiểu số gắn với phát triển du lịch cộng đồng giai đoạn 2021 - 2025, tầm nhìn đến năm 2030... Đồng thời, tuyên truyền người dân nâng cao ý thức, trách nhiệm gìn giữ trang phục truyền thống, công cụ lao động sản xuất truyền thống; nhạc cụ... đang còn lưu giữ, sử dụng trong sinh hoạt hằng ngày.

Ngoài các lễ hội quy mô, như: Carnival vịnh Hạ Long, lễ hội Yên Tử, lễ hội Bạch Đằng và nhiều lễ hội văn hóa của đồng bào các dân tộc thiểu số cũng đang ngày càng được tổ chức hướng đến là một sản phẩm du lịch như ngày hội văn hóa - thể thao các dân tộc Tày, Dao, Sán Chỉ ở huyện Bình Liêu, Tiên Yên, Ba Chẽ.

Từ năm 2016 - 2019, ngành Du lịch của tỉnh có bước chuyển mạnh mẽ nhất. Năm 2016, đón 8,3 triệu lượt khách; năm 2017, đón 8,9 triệu lượt khách, mang lại tổng doanh thu từ khách du lịch khoảng 13.800 tỷ đồng. Năm 2018, đón được trên 12 triệu lượt khách, tăng 24%, tổng doanh thu từ khách du lịch đạt 24 nghìn tỷ đồng, tăng 28,1%. Đặc biệt năm 2019 tiếp tục được đánh giá là năm có tăng trưởng mạnh của ngành Du lịch Quảng Ninh cả về số lượng khách và doanh thu, đóng góp cho ngân sách tỉnh tăng đến 30% so với năm 2018. Năm 2019, tổng khách du lịch đến Quảng Ninh đã đạt trên 14 triệu lượt, tăng 14% so với năm 2018, trong đó khách quốc tế đạt 5,7 triệu lượt. Thời gian lưu trú của du khách có những chuyển biến rõ rệt từ 2,16 ngày trong năm 2017 lên 2,74 ngày năm 2019. Mức chi tiêu bình quân cho một du khách cũng có thay đổi tích cực, đạt 2,1 triệu đồng/lượt khách, tăng 9% so với năm 2018. Điều này đã góp phần đưa tổng doanh thu ngành Du lịch năm 2019 đạt 29.487 tỷ

đồng, bằng 125% so với năm 2018, góp vào thu ngân sách nội địa của ngành Du lịch đạt 3.568 tỷ đồng, tăng 30% so với năm 2018 (chiếm 10,7% tổng thu ngân sách nội địa của toàn tỉnh). Hàng năm, ngành Du lịch đã đóng góp khoảng 10 - 11% GDP của tỉnh⁵.

Tuy nhiên, cũng như nhiều địa phương khác trong cả nước và nhiều quốc gia trên thế giới năm 2020 - 2021, dịch bệnh Covid-19 xuất hiện đã ảnh hưởng nghiêm trọng tới ngành Du lịch, vì vậy, chưa đạt chỉ tiêu như kế hoạch đã đề ra.

Năm 2020, tỉnh đã chi 200 tỷ đồng dành cho hoạt động kích cầu của ngành Du lịch, đây là con số ấn tượng cho thấy sự quyết tâm của Đảng bộ và chính quyền tỉnh Quảng Ninh trong việc phục hồi ngành công nghiệp không khói, nhưng chỉ đạt hơn 8,8 triệu lượt, bằng 63% so với năm 2019⁶.

Năm 2021, ngành Du lịch Quảng Ninh đạt mục tiêu phấn đấu đón tổng lượng khách du lịch đến Quảng Ninh là 4,48 triệu lượt (bằng hơn một nửa so với năm 2020), với tổng thu từ du lịch đạt 9.045 tỷ đồng. Tuy nhiên, lượng khách tính đến cuối năm chỉ ước đạt 4,38 triệu lượt, bằng 97% kế hoạch, tổng thu ước đạt 7.745 tỷ đồng, đạt 85% so với chỉ tiêu⁷.

Sau khi kiểm soát tốt dịch Covid-19, hoạt động du lịch trên địa bàn đã phục hồi thành công với sự gia tăng cả về lượng khách cũng như tổng doanh thu. Từ đầu năm 2022 đến nay, ngành Du lịch Quảng Ninh đã có sự tăng trưởng trở lại, bảo đảm là điểm đến an toàn, thân thiện, góp phần thúc đẩy các ngành kinh tế tại địa phương phát triển. Đặc biệt, địa phương luôn hỗ trợ tốt nhất cho các DN kích cầu du lịch, mời gọi du khách. Qua các kỳ nghỉ lễ dài ngày như ngày Giỗ tổ Hùng Vương, ngày Giải phóng Miền Nam 30/4 và 1/5, ngày Quốc Khánh 2/9..., lượng khách đến Quảng Ninh đã có sự tăng trưởng ấn tượng. Bên cạnh đó, tỉnh đã đăng cai tổ chức hàng loạt các sự kiện, như: Đại hội đồng Diễn

đàn Du lịch Liên khu vực Đông Á (EATOF) lần thứ 17 gắn với Lễ kỷ niệm 20 năm thành lập EATOF; tổ chức cuộc thi Hoa hậu biển đảo Việt Nam 2022... Các sự kiện này đã trở thành cơ hội để quảng bá du lịch Quảng Ninh điểm đến “thân thiện, an toàn, hấp dẫn”.

3. Một số kiến nghị

Một là, hoàn thiện thể chế, cơ chế, chính sách đầu tư phát triển DLBV.

Xây dựng, hoàn thiện hệ thống văn bản quy phạm pháp luật trên cơ sở *Luật Du lịch*, chiến lược phát triển du lịch quốc gia. Tập trung rà soát, chỉnh sửa, xây dựng và ban hành các văn bản quy phạm pháp luật về phát triển DLBV phù hợp với yêu cầu thực tiễn của từng địa phương trong tỉnh.

Hoàn thiện chính sách khuyến khích phát triển du lịch, kiện toàn bộ máy quản lý từ tỉnh đến địa phương nhằm nâng cao hiệu quả quản lý nhà nước, tạo điều kiện thuận lợi cho du lịch phát triển. Tỉnh cần thống nhất trong quản lý, điều hành hoạt động du lịch thông qua sự phối hợp, liên kết chặt chẽ trong ngành Du lịch cũng như với các sở, ban, ngành về các hoạt động, như: lữ hành, lưu trú du lịch, xây dựng các tour du lịch...

Sửa đổi, bổ sung và thống nhất ban hành quy chế quản lý các khu du lịch đã được quy hoạch giúp triển khai đồng bộ, phát huy năng lực quản lý khai thác hiệu quả phát triển du lịch.

Đẩy mạnh các chính sách xúc tiến, hợp tác quốc tế, xây dựng thương hiệu. Tăng cường nguồn lực và nâng cao tính chuyên nghiệp trong hoạt động xúc tiến, quảng bá du lịch, xây dựng chiến lược về thị trường khách để phát triển du lịch ổn định, bền vững. Thiết lập và phát triển các mối quan hệ hợp tác quan trọng, xây dựng khẩu hiệu, biểu tượng cho du lịch tỉnh Quảng Ninh. Xuất bản các ấn phẩm đặc sắc về khu du lịch, ẩm thực, lồng ghép tuyên truyền bảo vệ môi trường đến du khách.

Đa dạng hóa các loại hình sản phẩm du lịch, xây dựng các sản phẩm du lịch cao cấp, tạo điều kiện thuận lợi để thành lập các DN cung cấp sản phẩm du lịch mới trên địa bàn và vùng phụ cận. Xây dựng mối quan hệ hợp tác với các DN du lịch chuyên nghiệp để phát triển thêm các điểm du lịch văn hóa. Đa dạng hóa sản phẩm du lịch, hướng tới sản phẩm có giá trị cao, tạo lợi thế, tăng sức hấp dẫn của sản phẩm thu hút du khách góp phần thúc đẩy phát triển kinh tế - xã hội của tỉnh.

Hai là, xây dựng nguồn nhân lực chất lượng cao phục vụ phát triển du lịch trong xu thế hội nhập kinh tế quốc tế.

Phát triển nguồn nhân lực du lịch đủ về số lượng, cân đối về cơ cấu ngành, nghề, trình độ đào tạo, bảo đảm chất lượng nguồn nhân lực đáp ứng yêu cầu phát triển DLBV. Trang bị kiến thức cho đội ngũ hướng dẫn viên, nhân viên ngành Du lịch về đạo đức nghề nghiệp, tính chuyên nghiệp, đặc biệt là kiến thức toàn diện về lịch sử, văn hóa, con người của tỉnh.

Ba là, tăng cường đầu tư cơ sở hạ tầng, phương tiện kỹ thuật để phát triển DLBV.

Tiếp tục hoàn thiện các giai đoạn phát triển của Cảng hàng không quốc tế Vân Đồn và dự án nâng cấp các tuyến đường quan trọng; cải thiện cơ sở hạ tầng xe buýt và dịch vụ xe buýt. Xây dựng cảng hành khách du lịch tàu biển quốc tế, bến du thuyền..., hoàn thiện hệ thống thông tin liên lạc, xây dựng cải tạo mạng lưới cấp điện cho khu đô thị mới; nâng cấp, mở rộng, cải tạo đồng bộ hệ thống thoát nước...

Khuyến khích các DN kinh doanh du lịch trên địa bàn tỉnh tham gia đóng góp đầu tư các công trình phúc lợi, hoạt động an sinh xã hội, nâng cao nhận thức về phát triển DLBV, bảo đảm quyền lợi của cộng đồng cư dân tham gia bảo tồn các giá trị văn hóa, thụ hưởng sản phẩm du lịch.

Bốn là, tuyên truyền giáo dục nâng cao nhận thức về vai trò, ý nghĩa của tài nguyên và môi trường trong phát triển DLBV.

Tăng cường thực thi công tác quản lý môi trường, ưu tiên nguồn lực cho quản lý, thu gom, xử lý chất thải và phế liệu. Xây dựng đề án bảo vệ môi trường, nâng cao năng lực ứng phó sự cố môi trường tại các khu du lịch, điểm du lịch. Nghiên cứu xây dựng và áp dụng các tiêu chuẩn bền vững môi trường trong du lịch phù hợp với tình hình phát triển du lịch của tỉnh □

Chú thích:

1. Du lịch bền vững là gì? Vì sao cần phát triển du lịch bền vững? <https://imagertravel.vn>, truy cập ngày 15/02/2023.
2. Các khái niệm về du lịch bền vững. <https://nmssanctuaries.blob.core.windows.net>, tr. 7.
3. Phát triển du lịch Quảng Ninh bền vững và hội nhập. <https://bvhttdl.gov.vn>, ngày 13/9/2022.
4. Lan tỏa giá trị Then cổ của đồng bào Tày ở Quảng Ninh. <https://www.quangninh.gov.vn>, ngày 25/02/2020.
- 5,6. Du lịch Quảng Ninh hồi sinh sau “bão Covid-19”. <https://dangcongsan.vn>, ngày 31/10/2021.
7. Quảng Ninh phấn đấu đón trên 1,4 triệu lượt khách quốc tế trong năm 2022. <https://dangcongsan.vn>, ngày 10/01/2022.

Tài liệu tham khảo:

1. Nghị quyết số 07-NQ/TU ngày 24/5/2013 của Tỉnh ủy Quảng Ninh về phát triển du lịch tỉnh Quảng Ninh giai đoạn 2013 - 2020, định hướng đến năm 2030.
2. Nghị quyết số 02-NQ/TU ngày 05/02/2016 của Tỉnh ủy Quảng Ninh về phát triển dịch vụ tỉnh Quảng Ninh giai đoạn 2016 - 2020, định hướng đến năm 2030.
3. Chương trình phát triển năng lực du lịch có trách nhiệm với môi trường và xã hội. <https://vietnamtourism.gov.vn>, truy cập ngày 20/3/2023.
4. Du lịch có trách nhiệm. <https://vietnamtourism.gov.vn>, ngày 04/3/2013.
5. Thực trạng nghiên cứu và triển khai du lịch có trách nhiệm ở Việt Nam. <https://tapchicongthuong.vn>, ngày 10/7/2022.